

Kazimierz Niewiadomski

# WARUNKI ROZWOJU GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

---

Kazimierz Niewiadomski, dr inż. – Wyższa Szkoła Menedżerska w Białymstoku

adres korespondencyjny:

ul. Rysia 28, 15-533 Białystok

tel (komórka) 504 660 573

e-mail: niewiadomski5@wp.pl

## CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF AGRITOURISM FARMS IN THE AREA OF THE PODLASKIE VOIVODESHIP

**SUMMARY:** This study is devoted to identification of main factors deciding on development of agritourism farms on the example of the Podlaskie Voivodeship. The research has shown immense spatial diversification of distribution of agritourism farms in different districts of the Podlaskie Voivodeship and varied influence of the analysed factors.

Agritourism farms are mostly created in the regions of high natural values (share of area of the so called special natural values and afforestation) but also those characterised with broadly understood tourist attractiveness. Agritourism farms are also more often established in the areas of less favourable natural and soil conditions for development of commodity agriculture and its lower intensity.

**KEY WORDS:** agritourism

---

## Wstęp

Agroturystyka jest jedną z form turystyki konwencjonalnej polegającej na spędzaniu czasu wolnego w funkcjonującym gospodarstwie rolnym<sup>1</sup>. Ten element w sposób zasadniczy odróżnia agroturystykę od turystyki wiejskiej, w której podstawą jest wypoczynek w środowisku wiejskim, a więc w hotelach, pensjonatach, schroniskach, prywatnych domach letniskowych, kempingach zlokalizowanych w obrębie wsi, ale także nie wyklucza się noclegów w pokojach gościnnych u rolników<sup>2</sup>. Występują również bardziej precyzyjne określenia tych dwóch form turystyki: *Agroturystyka jest działalnością gospodarczą, która polega na wynajmowaniu (z wyżywieniem lub bez) wypoczywającym osobom nie więcej niż pięciu pokoi gościnnych w budynkach mieszkalnych (nie liczy się pomieszczeń wspólnych, takich jak salonik, łazienki, kuchnie). Budynki te powinny być położone na terenach wiejskich, w gospodarstwach rolnych, które uzyskują co najmniej połowę dochodów z działalności rolniczej. Świadczenie usług przez rolników powinno być powiązane z produkcyjną działalnością gospodarstwa. Natomiast jako turystykę wiejską określa się działalność prowadzoną przez gospodarstwo, które uzyskuje mniej niż 50% dochodów z działalności rolniczej*<sup>3</sup>.

Rozwój działalności agroturystycznej jest elementem dywersyfikacji produkcji rolniczej pozwalającej przynajmniej na częściowe rozwiązywanie problemów współczesnej wsi i rolnictwa, jak między innymi kwestia dalszego wzrostu dochodów rolników i zatrudnienia istniejących na wsi i w gospodarstwach rolnych nadwyżek siły roboczej. Tworzenie gospodarstw agroturystycznych ma więc aspekt ekonomiczny z punktu widzenia właścicieli gospodarstw rolnych, natomiast z perspektywy turystów jest to możliwość skorzystania z większej oferty turystycznej osadzonej w gospodarstwie rolnym i środowisku wiejskim.

Zainteresowanie spędzaniem czasu wolnego w gospodarstwach agroturystycznych ma swoje źródło w postępującej urbanizacji i przenoszeniu się ludzi ze wsi do miast, a tym samym w zatracaniu przez coraz większą część społeczeństwa więzi ze wsią i rolnictwem, które w tych warunkach stają się czymś nieznanym, obcym, rzadkim, godnym poznania, a więc po prostu są walorem i atrakcją turystyczną. Ta ostatnia jest pojęciem szerszym od „walorów turystycznych” ponieważ obejmuje ona kompleks (zespół) cech związanych z szeroko rozumianą turystyką, które są przedmiotem zainteresowania (popytu) potencjalnych turystów. O atrakcyjności turystycznej decydują nie tylko walory turystyczne (przyrodnicze i kulturowe), ale również oferowane produkty turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, dostępność fizyczna i ekonomiczna (na przykład komuni-

<sup>1</sup> M. Sznajder, L. Przezbórska, *Agroturystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 15-16; *Agroturystyka*, red. U. Świetlikowska, Fundacja Programów Pomocowych dla Rolnictwa FAPA, Warszawa 2000, s. 10, 20-21.

<sup>2</sup> W. Gaworecki, *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 85.

<sup>3</sup> *Agroturystyka*, Centrum Informacji Europejskiej, Warszawa 2006, s.2.

kacyjna, ceny), dziedzictwo historyczne, a nawet wydarzenia społeczne, kulturalne i sportowe<sup>4</sup>.

Gospodarstwo rolne podejmujące działalność agroturystyczną musi odpowiadać określonym warunkom, które zapewnią odpoczynek i spędzanie czasu wolnego na poziomie porównywalnym z innymi obiektami i miejscami świadczącymi podobne usługi.

Celem opracowania jest rozpoznanie ważniejszych uwarunkowań związanych z rozwojem gospodarstw agroturystycznych jako jednej z form turystyki konwencjonalnej, w tym również relacji pomiędzy tymi dwoma rodzajami turystyki. Przedmiotem zainteresowania jest przede wszystkim obszar województwa podlaskiego, które cechuje się dużym zróżnicowaniem przestrzennym zarówno ogólnego ruchu turystycznego, jak i agroturystycznego.

## Materiał i metoda

Materiałami źródłowymi stanowiącymi podstawę do rozwiązania postawionego wyżej celu badań były informacje zawarte w opracowaniach statystyki państwowej (Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Białymstoku), opracowania Instytutu Turystyki w Warszawie oraz dane Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie. Dane liczbowe zostały dobrane w wyniku analizy merytorycznej i statystycznej – korelacji prostej.

Oceny zostały dokonane w kilku płaszczyznach, w szczególności poprzez:

- określenie miejsca rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim na tle innych regionów w kraju oraz odpowiednio do tego również ruchu turystycznego w ramach turystyki konwencjonalnej,
- ocenę zróżnicowania rozwoju agroturystyki na obszarze województwa podlaskiego, przyjmując jako jednostkę odniesienia powiat,
- identyfikację niektórych, ważniejszych czynników decydujących o rozwoju agroturystyki na obszarze województwa podlaskiego.

Wyniki z przeprowadzonych badań uzyskano metodą grupowania obiektów (gospodarstw agroturystycznych) według ich nasilenia w badanych jednostkach administracyjnych (powiatach), którym następnie przypisano oceniane determinanty. Analizę tabelaryczną uzupełniono i zweryfikowano metodami statystyki matematycznej – korelacji liniowej.

Bardziej szczegółowe kwestie związane zarówno ze stroną metodyczną, jak i materiałami źródłowymi zamieszczono w dalszej części opracowania – przy omawianiu poszczególnych zagadnień.

---

<sup>4</sup>Por. R. Davidson, *Turystyka*, Wydawnictwo Polska Agencja Promocji Turystyki, Warszawa 1996, s. 2-4; W. Gaworecki, op. cit., s. 60, 105-106; M. Jedlińska, *Metody badania atrakcyjności turystycznej*, (w:) *Problemy zarządzania sferą kultury i turystyki*, red. K. Mazurek-Łopacińska, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 68; A. S. Kornak, A. Rapacz, *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2001, s. 136.

## Miejsce województwa podlaskiego na mapie agroturystycznej w Polsce

W latach 2009 – 2011 stan gospodarstw agroturystycznych na obszarze województwa podlaskiego ukształtował się na poziomie 473 obiektów<sup>5</sup>. Są to gospodarstwa agroturystyczne, które odpowiadają warunkom *ex definitione*, mają założone strony internetowe z pełną informacją o obiektach i świadczonych usługach agroturystycznych, a więc można oczekiwać, że w każdym czasie są przygotowane na przyjęcie agroturystów<sup>6</sup>. W rankingu województw w kraju województwo podlaskie pod względem zarówno ogólnej liczby gospodarstw agroturystycznych, jak i ich stanu przeliczonego na 100 km<sup>2</sup> powierzchni ogólnej zajmuje wysoką, trzecią lokatę (tabela 1). Dla porównania w tabeli 1 podano również podstawowe parametry charakteryzujące ruch turystyczny (udzielone noclegi) w ramach turystyki konwencjonalnej.

W przeciwieństwie do wysokiej pozycji województwa podlaskiego pod względem rozwoju agroturystyki na tle innych województw w kraju, ruch turystyczny notowany w ramach turystyki konwencjonalnej jest relatywnie mały. Pod względem bezwzględnej liczby udzielonych noclegów, jak i przeliczonych na 1000 ludności województwo podlaskie zajmuje przedostatnią (15) pozycję na liście wszystkich województw w kraju (tabela 1). Agroturystyka w województwie podlaskim uzupełnia więc przynajmniej częściowo relatywnie słaby rozwój ruchu turystycznego w ramach turystyki konwencjonalnej. Współczynnik korelacji pomiędzy ogólną liczbą gospodarstw agroturystycznych i udzielonych noclegów w ramach turystyki konwencjonalnej wynosi  $r = 0,26$ . Niezbyt wysoka ścisłość tych związków oznacza, że gospodarstwa agroturystyczne ogólnie w kraju nie pozostają w stosunku do siebie w znaczących relacjach konkurencyjnych.

## Zróźnicowanie rozwoju agroturystyki w powiatach województwa podlaskiego

Liczba gospodarstw agroturystycznych oraz ich nasilenie na jednostkę powierzchni ogólnej w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego wykazuje bardzo silne zróźnicowanie przestrzenne, przy czym pomiędzy tymi dwoma

<sup>5</sup> Przewodnik po gospodarstwach agroturystycznych województwa podlaskiego, Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie odr.zetobi.com.pl [15.03.2011 i 12.05.212].

<sup>6</sup> Należy nadmienić, że liczba zgłoszonych gospodarstw agroturystycznych w gminach jest znacznie większa. Wiele jednak spośród tych gospodarstw nie prowadzi czynnej działalności agroturystycznej lub ma charakter incydentalny. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi rolnik zamierzający podjąć działalność agroturystyczną – jeżeli oferowana przez rolnika liczba pokoi gościnnych nie przekracza 5 i obrót będzie wynosił do 10 tysięcy EUR – nie ma obowiązku rejestracji tej działalności (wystarczy jedynie wpis do ewidencji obiektów świadczących usługi agroturystyczne w urzędzie gminy właściwym dla miejsca zamieszkania rolnika).

Tabela 1  
Gospodarstwa agroturystyczne i ogólny ruch turystyczny w województwach w Polsce w 2009 r.

Lp	Województwa	Gospodarstwa agroturystyczne				Udzielone noclegi – turystyka			
		liczba	lokata	na 100 km <sup>2</sup> pow.	lokata	tys.	lokata	na 1000 ludności	lokata
1	podkarpackie	995	1	5,6	1	1942,0	10	925	10
2	małopolskie	819	2	5,4	2	7958,5	2	2421	3
3	podlaskie	473	3	2,4	3	862,9	15	724	15
4	warmińsko-mazurskie	444	4	1,8	7	2372,2	9	1662	5
5	pomorskie	416	5	2,3	4	5801,9	3	2614	2
6	dolnośląskie	397	6	2,0	5	4762,5	5	1655	4
7	zachodniopomorskie	302	7	1,3	9	9766,5	1	5769	1
8	wielkopolskie	271	8	0,9	13	2789,5	8	821	12
9	lubelskie	249	9	1,0	10	1602,5	12	741	14
10	mazowieckie	230	10	0,6	14	4936,3	4	948	9
11	świętokrzyskie	218	11	1,9	6	1129,8	14	888	11
12	śląskie	209	12	1,7	8	4437,8	6	955	8
13	kujawsko-pomorskie	182	13	1,0	11	2838,6	7	1373	6
14	łódzkie	106	14	0,6	15	1941,2	11	762	13
15	opolskie	91	15	1,0	12	570,7	16	552	16
16	lubuskie	66	16	0,5	16	1307,1	13	1295	7
x	Polska	5473	x	1,8	X	55020,1	x	1443	X

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Rocznika Statystycznego Województw 2010*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, odpowiedniej strony; A. Jagusiewicz, M. Byszewska-Dawidek, *Turystyka wiejska w 2010 r.*, Instytut Turystyki, Warszawa, listopad 2010, s. 11.

wielkościami występuje ścisła zależność korelacyjna ( $r = 0,86$ ). W związku z tym w tabeli 2 zestawiono powiaty województwa podlaskiego według liczby gospodarstw agroturystycznych w przeliczeniu na 100 km<sup>2</sup>, przyjmując tak określone wielkości jako zmienna zależna w dalszej analizie oraz podano na tym tle inne wielkości charakteryzujące rozwój gospodarstw agroturystycznych w przestrzeni wiejskiej<sup>7</sup>.

Pomiędzy poszczególnymi powiatami województwa podlaskiego występuje nie tylko bardzo duże różnicowanie, jeśli chodzi o nasilenie i liczbę gospodarstw agroturystycznych, ale także jeśli się je odniesie do liczby miejscowości wiejskich i gospodarstw rolnych przypadających na 1 gospodarstwo agroturystyczne (tabela 2). W 5 powiatach zakwalifikowanych do grupy I (sejneński, suwalski, hajnowski, augustowski i grajewski) znajdują się 304 gospodarstwa agroturystyczne, czyli 64,3% wszystkich gospodarstw agroturystycznych w województwie podlaskim. W kolejnych 5 powiatach grupy II jest ich już tylko 143 (30,2%), a w 4 powiatach grupy III – zaledwie 26 gospodarstw (5,5%).

Jeśli chodzi o nasilenie gospodarstw agroturystycznych w stosunku do liczby miejscowości wiejskich, to: w I grupie powiatów gospodarstwo agroturystyczne znajduje się przeciętnie w co czwartej wsi, w II – w prawie co trzynastej,

<sup>7</sup> Liczba gospodarstw agroturystycznych podana w formie wskaźnika na jednostkę powierzchni ogólnej poprawniej odzwierciedla badaną zmienną (między innymi pozwala wyeliminować różną powierzchnię zajmowaną przez badane powiaty).

Tabela 2

Gospodarstwa agroturystyczne w przestrzeni wiejskiej w powiatach województwa podlaskiego

Lp.	Powiat	Liczba gospodarstw agroturystycznych		Miejscowości wiejskie na 1 gosp. agroturys.	Gosp. rolne > 1 ha UR na 1 gosp. agroturys.	Udzielone noclegi w ramach turystyki konwencjonalnej na	
		na 100 km <sup>2</sup>	ogółem			1000 ludności	km <sup>2</sup>
1	sejneński	8,0	68	2,7	44	1085	27
2	suwalski	5,1	67	4,9	88	1289	35
3	hajnowski	4,4	72	3,3	94	1228	35
4	augustowski	3,7	62	3,7	85	4350	154
5	grajewski	3,6	35	5,3	104	434	22
X	średnio grupa I	5,0	304	4,0	83	1677	55
1	białostocki	1,7	50	11,7	304	467	22
2	moniecki	1,7	23	7,6	238	359	11
3	łomżyński	1,5	20	15,2	388	541	20
4	siemiatycki	1,5	22	12,5	323	230	7
5	sokólski	1,4	28	16,6	351	185	6
X	średnio grupa II	1,6	143	12,7	321	356	13
1	wysokomazowiecki	0,8	10	37,6	767	65	3
2	kolneński	0,7	7	25,1	646	124	5
3	bielski	0,6	8	33,0	1072	291	12
4	zambrowski	0,1	1	163,0	3570	49	3
X	średnio grupa III	0,6	26	64,7	1514	132	6
X	Razem woj. podlaskie	2,3	473	8,3	199	737	28

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych: Województwo Podlaskie 2010, podregiony, powiaty, gminy, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2010; *Przewodnik po gospodarstwach agroturystycznych województwa podlaskiego*, Podlaski Ośrodek Doskonalstwa Rolniczego w Szepietowie, odr.zetobi.com.pl [15.03.2011 i 12.05.2012].

a w III – w prawie co sześćdziesiątej piątej wsi. Podobne proporcje występują w przypadku gospodarstw agroturystycznych porównanych z liczbą gospodarstw rolnych na danym obszarze. W grupie I powiatów gospodarstwo agroturystyczne przypada na 83 gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha UR, w II – na 321, a w III – aż na 1514 gospodarstw rolnych.

Pomiędzy ogólnym ruchem turystycznym w ramach turystyki konwencjonalnej i gospodarstwami agroturystycznymi występuje dość wyraźna dodatnia zależność korelacyjna. Współczynnik korelacji pomiędzy tymi dwoma rodzajami turystyki wynosi  $r = 0,53^8$ . W porównaniu z danymi dla województw w kraju na obszarze województwa podlaskiego liczba gospodarstw agroturystycznych jest więc w większym stopniu powiązana z turystyką konwencjonalną (w kraju

<sup>8</sup> Współczynnik korelacji pomiędzy liczbą udzielonych noclegów w przeliczeniu na 1000 ludności i na km<sup>2</sup> powierzchni ogólnej wynosi  $r = 1,00$ , co oznacza, że te dwa parametry dobrze odzwierciedlają ogólny ruch turystyczny na obszarze województwa podlaskiego. Do dalszej analizy charakteryzującej konwencjonalny ruch turystyczny wprowadzono parametr przeliczony na km<sup>2</sup> ponieważ tak określone dane są bardziej porównywalne z badaną zmienną zależną (liczbą gospodarstw agroturystycznych przeliczonych na jednostkę powierzchni ogólnej – 100 km<sup>2</sup>).

$r = 0,26$ ). Można z tego wnioskować, że na obszarze województwa podlaskiego gospodarstwa agroturystyczne powstają częściej na terenach opianowanych już przez turystykę konwencjonalną, niż ma to miejsce średnio w kraju.

## Ważniejsze czynniki decydujące o rozwoju agroturystyki na obszarze województwa podlaskiego

O rozwoju agroturystyki decydują różnorodne czynniki. Można je wyodrębnić według różnych kryteriów. Niektóre ważniejsze czynniki i uwarunkowania na tle nasilenia gospodarstw agroturystycznych w powiatach województwa podlaskiego skompilowano w tabeli 3.

Wprowadzone do analizy czynniki w różnym stopniu są powiązane z nasileniem gospodarstw agroturystycznych mierzonych ich liczbą w przeliczeniu na 100 km<sup>2</sup> (tabela 3). Spośród zaprezentowanych czynników należy zwrócić w szczególności uwagę na bardzo ścisłe związki korelacyjne badanej zmiennej z udziałem tak zwanych powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych ( $r = 0,81$ ). Dość ścisłe związki korelacyjne wykazuje również lesistość ( $r = 0,47$ ). Oznacza to, że walory przyrodnicze stanowią podstawę rozwoju agroturystyki w badanych powiatach województwa podlaskiego. Również dość wyraźne związki badanej zmiennej zależnej z nasileniem konwencjonalnego ruchu turystycznego mierzonego udzielonymi noclegami w przeliczeniu na km<sup>2</sup> ( $r = 0,38$ ) wskazują, że istotnym czynnikiem rozwoju agroturystyki są szeroko rozumiane walory i atrakcje turystyczne<sup>9</sup>.

Pozostałe czynniki (wymienione w tabeli 3) odzwierciedlają warunki naturalne i organizacyjne dotyczące głównie rolnictwa i gospodarstw rolnych. Na podstawie przytoczonych danych można wywnioskować, że usługami agroturystycznymi są zainteresowani rolnicy na obszarach przede wszystkim o gorszych warunkach glebowych ( $r = -0,63$ ), ale które są jednocześnie atrakcyjne pod względem turystycznym. Użytki zielone zaliczane są również do naturalnych zasobów przyrodniczych, ale w tym przypadku ze zmienną zależną nie stwierdzono zależności dodatniej, jak można byłoby oczekiwać, lecz przeciwnie – ujemną ( $r = -0,41$ ). Kolejne czynniki, z grupy organizacyjnych, czyli średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego i udział gospodarstw powyżej 15 ha UR, wykazują luźne i nieistotne statystycznie związki korelacyjne z nasileniem gospodarstw agroturystycznych. Przy współczesnej technice i technologii areał gruntów powyżej 15 ha UR, a nawet znacznie większy, nie stanowi już bowiem istotniejszych ograniczeń w zakresie podejmowania dodatkowej działalności w gospodarstwach rolnych, w tym agroturystycznej. Należy ponadto nadmienić, że gospodarstwa agroturystyczne są tworzone na obszarach o relatywnie mniejszej intensywności i towa-

<sup>9</sup> Współczynniki korelacji udziału powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych i lesistość z turystyką konwencjonalną wykazują również dość ścisłe zależności (odpowiednio:  $r = 0,66$  i  $r = 0,52$ ).

Tabela 3

Ważniejsze czynniki decydujące o nasileniu gospodarstw agroturystycznych w powiatach województwa podlaskiego

Lp.	Powiaty	Gospod. agrotury. na 100 km <sup>2</sup> pow. ogólnej Y	Udzielone noclegi na 1 km <sup>2</sup> X <sub>1</sub>	Udział pow. o szczegól. warunkach przyrodniczych w % X <sub>2</sub>	Lesistość w % X <sub>3</sub>	Udział użytków zielon. w ogólnej pow. gruntów w % X <sub>4</sub>	Wskaźn. jakości rolniczej przestrze. produk. w pkt X <sub>5</sub>	Średnia pow. gospod. rolnego pow. 1 ha UR w ha X <sub>6</sub>	Udział gospod. rolnych pow. 15 ha UR w % X <sub>7</sub>
1	sejneński	8,0	27	60,9	41,9	13,9	47,4	11,1	27,2
2	suwalski	5,1	35	56,1	17,7	22,8	48,8	13,5	35,7
3	hajnowski	4,4	35	58,8	52,6	13,8	52,7	5,7	7,6
4	augustowski	3,7	154	66,8	46,1	16,3	51,9	10,5	23,3
5	grajewski	3,6	22	19,5	22,6	29,8	50,6	15,1	40,2
X	średnio gr. I	5,0	55	52,4	36,2	19,3	50,3	11,2	26,8
1	białostocki	1,7	22	33,9	39,2	17,0	53,9	6,9	12,0
2	moniecki	1,7	11	31,7	20,6	23,6	53,1	12,4	28,8
3	łomżyński	1,5	20	25,9	22,3	23,3	50,8	11,2	26,5
4	siemiatycki	1,5	7	21,5	33,0	14,1	58,5	9,8	20,1
5	sokólski	1,4	6	25,9	25,3	21,0	54,3	11,6	26,4
X	średnio gr. II	1,6	13	27,8	28,1	19,8	54,1	10,4	22,8
1	wysokomazowiecki	0,8	3	2,4	18,5	20,3	67,5	11,2	26,0
2	kolneński	0,7	5	22,4	21,8	28,3	48,6	14,3	38,9
3	bielski	0,6	12	3,0	19,8	26,0	62,3	8,9	17,7
4	zambrowski	0,1	3	0,4	29,3	21,6	64,4	13,0	24,2
X	średnio gr. III	0,6	6	7,0	22,4	24,0	60,7	11,9	26,7
X	Województwo	2,3	28	32,0	30,4	21,3	55,0	11,1	25,3
X	R*	1,00	0,38	0,81	0,47	-0,41	-0,63	-0,05	0,07
X	R <sup>2</sup>	1,00	0,14	0,66	0,22	0,17	0,40	0,00	0,00

R\* Wartość krytyczna współczynników korelacji dla n - 1 i  $\alpha = 0,05$  wynosi 0,51 (A. Luszniwicz, T. Staby, *Statystyka*, SGH, Warszawa 1995, s. 232).

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jak w tabeli 2.

rowości rolnictwa<sup>10</sup>. Te ostatnie zależności mają niewątpliwie związek również z jakością środowiska przyrodniczo-glebowego.

Analizowane czynniki nie wyczerpują pełnego ich arsenału w kontekście rozwoju gospodarstw agroturystycznych. Wiele z nich jest związanych z lokalizacją kwatery agroturystycznej, jej wyposażeniem, umiejętnościami osób świadczących usługi agroturystyczne, między innymi w zakresie organizacji czasu

<sup>10</sup> Takie konstatacje zostały potwierdzone empirycznie, między innymi przez autora niniejszego opracowania w następujących opracowaniach: K. Niewiadomski, *Agroturystyka jako element rolnictwa i obszarów wiejskich na przykładzie województwa podlaskiego*, w: *Przyroda a turystyka we Wschodniej Polsce*, red. M. Żabka, R. Kowalski, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 399; K. Niewiadomski, *Konkurencyjne gospodarstwa rolne jako podstawa zagospodarowania przestrzeni rolniczej obszarów problemowych na przykładzie województwa podlaskiego*, w: "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu", t. 10, z. 3, Warszawa-Poznań-Lublin, 2008, s. 416; K. Niewiadomski, *Czynniki różnicujące rozwój gospodarstw agroturystycznych w Polsce*, „Wieś i Rolnictwo” 2010, nr 2, s. 206-208.



wolnego dla agroturystów i nawiązywania kontaktów. W wielu wypadkach te czynniki mogą okazać się tak samo istotne, a nawet ważniejsze od analizowanych.

## Podsumowanie

W opracowaniu dokonano identyfikacji ważniejszych determinant rozwoju gospodarstw agroturystycznych na przykładzie obszaru województwa podlaskiego. Z oceny wynika, że występuje duże zróżnicowanie przestrzenne nasilenia gospodarstw agroturystycznych zarówno pomiędzy województwami w kraju, jak również pomiędzy powiatami w województwie podlaskim.

Z nasileniem gospodarstw agroturystycznych w bardzo ścisłych związkach korelacyjnych pozostają w szczególności trzy czynniki, czyli udział tak zwanej powierzchni o szczególnych warunkach przyrodniczych ( $r = 0,81$ ), lesistość ( $r = 0,47$ ) oraz konwencjonalny ruch turystyczny – mierzony liczbą noclegów w przeliczeniu na  $\text{km}^2$  – ( $r = 0,53$ ), który pośrednio odzwierciedla walory i atrakcje turystyczne danego obszaru.

Spośród czynników charakteryzujących rolnictwo i gospodarstwa rolne z badaną zmienną zależną dość wyraźne, ale ujemne związki korelacyjne wykazują:

- jakość środowiska przyrodniczo-glebowego ( $r = -0,63$ );
- udział użytków zielonych w ogólnej powierzchni gruntów ( $r = -0,41$ ).

Nie stwierdzono natomiast istotniejszych związków korelacyjnych badanej zmiennej zależnej z powierzchnią użytków rolnych przeciętnego gospodarstwa rolnego ( $r = -0,05$ ), a także jeśli chodzi o udział gospodarstw rolnych powyżej 15 ha UR.

Gospodarstwa agroturystyczne są tworzone w szczególności w regionach o wysokich walorach przyrodniczych (udział powierzchni o tak zwanych szczególnych walorach przyrodniczych i lesistość), ale także charakteryzujących się szeroko rozumianą atrakcyjnością turystyczną oraz na obszarach o gorszych warunkach przyrodniczo-glebowych do rozwijania towarowego rolnictwa i mniejszej jego intensywności.